

Familia-erreferenterik ez duten gazte migratzaileak Euskadin

Laburpen exekutiboa
Gomendioak

AURKIBIDEA

1. LABURPEN EXEKUTIBOA.....	3
2. GOMENDIOAK	14

1. LABURPEN EXEKUTIBOA

Arartekoak interesgarrizat jo du azterlanaren eduki materialaren laburpena egitea, batetik, gauzatutako ikerketaren laburpena izateko eta, bestetik, proposatzen diren gomendioei begira garrantzitsuenak iruditzen zaizkion elementuak nabarmentzeko. Nolanahi ere den, aurreko kapituluak irakurrita, irakurleek nork bere ondorioak atera ahalko ditu familiako erreferenterik ez duten 18 eta 23 urte bitarteko gazte migratzaileen egoerari buruz, haien beharrei buruz eta politika publikoek ematen dieten erantzunari buruz.

1. Ingurumariari doazkion aurretiazko alderdiak

1.1. Azken urteotan, Arartekoak jaso dituen kexa batzuek agerian uzte dute familiako erreferenterik ez duten gazte migratzaileak pairatzen ari diren gizarte-kalteberatasuneko egoera kezagarria, zenbait kasutan, kalean ere bizi direla.

1.2. Azterlan honen xede diren gizarteko kideek, familiako erreferenterik ez duten 18-23 urte arteko gazte migratzaileek, ez dute komunitate- edo familia-sarerik. Kasu batzuetan, babes-erakundeek babestu dituzte hasiera batean, bai Euskadin, bai Estatuko beste autonomia-erkidego batzuetan. Beste batzuetan, berriz, migrazio-ibilbide zail baten ondotik iritsi dira gure hirietara. Gizatalde horrek ez du kontaktuak baliaturik migratzen, eta, beraz, euren sarea eratu behar dutenez, ez dute berezko komunitatearen laguntzarik, oinarrizkoa izan ohi dena etorkin helduenentzat.

1.3. Gazte horien etorrerak zerikusia dauka hainbat arrazoirekin (gizarte- edo politika-arlokoak edo pertsonalagoak). Oso zaila da migratzaileen kopurua edo iristea aurretiaz aurreikustea.

1.4. Gero eta zabaldago dago tutoretzapean edo gizarte-bazterketako arriskuan dauden gazteei arreta publikoa eman behar zaiela, duten adinagatik eta lurraldean familiako erreferenterik ez dutelako. Ideia hori aintzatespen juridikoaren xede ere bada, nahiz eta oraindik hasi berria den. Beraz, laguntza eta gizarte- eta prestakuntza-baliabide jakin batzuk behar dituzte beren bizitza bideratu ahal izateko. Euskadin jatorria duten gazteen emantzipazio-adina 29 urtetik gorakoa da, Gazteriaren Euskal Behatokiaren arabera, bizimodu autonomoa izateko zailtasunak direla eta.

1.5. Gazte horiei arreta emateko garatzen ari diren programek eta estrategiek, batez ere, gizarte-zerbitzuek, esku hartzeko hainbat eduki, iraupen eta eredu dituzte, eta, batzuetan, beste sistema publiko batzuen funtzioak ere jasotzen dituzte (besteak beste, prestakuntza-ikastaroak, ostatua edo osasun-programak).

1.6. Estatuak immigrazioaren arloko eskumena du atzerritartasunaren arloan (atzerritarren araubide juridikoa, sarrera eta irteera arautzen duena, administrazio-baimenak eta arau-hausteak nahiz zehapenak). Euskal administrazioek (autonomia-erkidegokoek, fori-erakundeek eta tokikoek) eskumena dute gizarteratzearen arloan. 2/2016 Legea, apirilaren 7koa, Euskadiko Toki Erakundeei buruzkoa (17.1.35 artikulua) Immigrazioaren arloko gizarteratze-politikak kudeatzea udalerrien eskumen propioztat jotzen du.

EAEk, gainera, errotzeari eta gizarteratzeko ahaleginari buruzko txostena egiteko eskumena du, eta, beraz, dokumentazio-prozesuan parte hartzen du. Eusko Jaurlaritzak egindako txostenak dira eta ez dira lotesleak, baina Estatuko Administrazio Orokorrek aintzat hartzen ditu.

Txostenen zorroztasunak eta zehaztasunak dokumentaziorako sarbidea erraztu dezakete, administrazio-bidean edo auzibidean. Ildo horretan, interesgarria litzateke [2018-2020 aldirako herritartasunaren, kulturartekotasunaren eta immigrazioaren eremuan jarduteko V. Planaren](#) proposamenari heldu eta aurrera egitea, *“Gizarte sustraitze-txostenen, etxebizitza egokitze-txostenen eta udal-esparruan integratzeko ahalegin-txostenen lanketa kokatzeko modurik egokiena aztertzea, udal-politikei lotuta egon dadin”* adierazpenaren ildoan (antolamendu-neurriak, 4.2.5 ekintza).

1.7. Euskal Autonomia Erkidegoko Estatutua 1979koa da, eta ez du immigrazioaren eta gizarteratzearen arloko eskumenik jasotzen. Autonomia-erkidegoetako beste estatutu batzuen erreforma berrienetan, aldiz, txertatuz joan dira, esate baterako, Kataluniakoan eta Andaluziakoan.

1.8. Euskadin, oro har, gizarte-babeseko euskal sistemari heltzeko, ez da eskatzen administrazio-egoera erregularrean egotea; hala, egiaztatu behar da Euskal Autonomia Erkidegoan izateko bizilekua (edo egoitza eraginkorra) izan dela denbora batez, eta aldi hori berdina da pertsona guztientzat, herrialdearen jatorria gorabehera (salbuespen batzuk badaude).

1.9. Abiaturua da atzerritarren administrazio-egoera erregularizatu arte itxaron gabe programa publikoetan txertatzea onuragarria dela euskal gizarte osoarentzat, gizarte-bazterketa larriko prozesuak saihesten direlako eta, gainera, gizarte-kohesioa bultzatzen delako.

1.10. Hasierako baimena emateko eta bizileku- eta lan-baimen administratiboak berritzeko zailtasunek eragindako pertsonen kalte egiteaz gain, ondorioak dituzte egin den gizarte-inbertsioan, eta adingabe migratzaileak gizarteratzeko eta laneratzeko prozesuetara bideratu diren baliabide ekonomikoak eta giza baliabideak higitzeko (xahutzeko ez bada) arriskua sortzen dute.

2. Ezaugarriak eta beharrak

2.1. Erregistro fidagarririk ez dagoenez eta, gainera, errealitate dinamiko baten eta mugikortasun handiko gizatalde baten aurrean gaudenez, ezin da gure lurraldean dauden gazte migratzaileen kopurua zehatz-mehatz kuantifikatu; beraz, azterlan honetan eskaintzen diren kopuruak zenbatetsitakoak dira (dagokion atalean azaldutako formularen bidez atera dugu zenbatespena). Kalkulu horren arabera,

gutxi gorabehera, 844 eta 897 artekoa izan daiteke 18 eta 23 urte bitarteko migratzaileen kopurua, familiako erreferenterik ez daukana.

2.2. Gizatalde horren ezaugarriak eta profila zehazten joateko, talde txiki baten datuak emango ditugu, zehazki, familiako erreferenterik ez duten eta COVID-19aren ziozko konfinamendu-aldian Bilboko baliabideetan egon ziren 18-23 urte arteko gazte migratzaileek osatutakoarenak. Horren ondorioz, alde aurretik ohartarazi behar da lagin hori, administrazio-egoerari, errolda-egoerari eta bizilekuari dagokienez, behintzat, ez dela guztiz adierazgarria; izan ere, datuak bat datoz kolektiboaren barruan egoera prekarioenean, ahulenean eta baztertuenean egon daitezkeen pertsonekin.

Ohar horiek eginda, ondokoak adierazten dizkigute datuek:

- Gehienak gizonezko marokorak dira, baina emakumeen kopurua hazten doa.
- Ehuneko handienak lehen mailako ikasketak ditu, baina badira bigarren mailako ikasketak dituztenak ere bai. Oso gutxi dira ikasketarik ez dutenak edo unibertsitate-ikasketak dituzten gazteak.
- Gutxi batzuek baino ez dute lanik egiten, eta gehienek ez dute diru-sarrerarik. Ehuneko txiki batek prestazio ekonomikoren bat jasotzen du.
- Gehien-gehienek Euskadin bizitzen geratzeko interesa dute, migrazio-proiektua garatu ahal izateko leku egokia den aldetik. Beste informatzaile batzuek emandako informazioaren arabera, ordea, iragaitzazko pertsona gehiago dago Gipuzkoan.
- Erroldatze-faltaren eta dokumentu-irregulartasunaren tasa handiagoa dute atzeritar edo magrebtar jatorriko pertsonen batez besteko tasekin alderatuta.
- Talde horren erdiak baino zertxobait gehiagok kalean lo egiten du, eta gainerakoek aterpetxe batean, ostatu batean, laguntza-baliabideren batean, etxebizitza partekatu batean edo antzeko batean eman zuten konfinamenduaren aurreko gaua.
- Erdiak baino gutxiagok dauka osasun-txartela (OTI) edo familia-medikua esleituta duela egiaztatzen duen gutuna, baina gehienek diote osasun ona edo oso ona dutela eta ez dutela inolako mendekotasunik.
- la erdia babesik gabeko haurren egoitza-zentro batetik igarotakoa da.

2.3. Euren premian eta bertoko gazteenak antzekoak dira: bizimodu autonomoa garatzea, baina oztopo handiagoak dituzte, besteak beste, administrazio-erregularizaziotik eratorritako beharreatatik edo familia- eta komunitate-sarerik ez dagoelako.

Nolanahi ere, gizatalde ororen moduan, banako ibilbide eta proiektu bereziak dituzten norbanakoez osatuta dago, eta horiek guztiak islatu eta artatu behar dira pertsona horiekin egin beharreko esku-hartzeetan. Horrela, garrantzi berezia dute esku-hartze pertsonalizatuko planek, pertsonaren bizitzaren esparruak eta, horiei lotuta, esku-hartzea bideratzeko abiapuntuko egoera, indarguneak, beharrak eta helburuak aintzat hartzen baitituzte.

2.4. Gazte horien premiei arreta integrala emateko, administrazio eskudunen arteko aurretiazko plangintza eta koordinazioa ezkondu behar dira. Esku hartzen duen alderdi bakoitzari dagozkion izapide eta zerbitzuei buruzko informaziorik ez egoteak disfuntzio larriak eragiten ditu.

2.5. Bizileku-baimena eskuratzea eta administrazio-egoera erregularrari eustea funtsezkoak dira gizarteratzeko eta laneratzeko prozesuak bermatzeko, eta eskubideen erabilera baldintzatzen du. Lan egiteko administrazio-baimenik eduki ezean, lana lortzeko aukerak mugatuak dira, bai eta norberaren diru-sarrerak lortzea eta norberaren autonomia garatzea.

2.6. Diru-sarrera propiorik eta familia-sarerik ez daukana oso egoera ahulean dago, eta egoerak okerrera egiten du bizitokirik ez duelako (egokia, segurua eta duina); hori dela eta, pertsona horien gizarte-bazterketako egoera larriagotu egiten da edo gizarte-bazterketa pairatzen hasten dira.

2.7. Araudiaren konplexutasuna dela-eta, beharrezkoa da hasieratik orientazio juridiko egokia izatea, beharrezko dokumentazioa lortzeko eta beharrezko administrazio-izapideak egin ahal izateko. Prozesu osoan erabakigarria izan daiteke administrazio publikoek eta haiekin lankidetzan diharduten beste gizarte-eragile batzuek esparru juridikoa eta haren aplikazioa zehatz-mehatz ezagutzea, bai eta horien eta eragile juridikoen arteko koordinazioa ere.

2.8. Funtsezko beste premia bat dugu udal-eroldan inskribatzea, zerbitzuak eta prestazioak eskuratzeko eta eskubideak baliatzeko. Erroldan inskribatuta jarraitzeak, ofizioz izapidetzen diren bajengatiko hutsunerik gabe, gizarteratzea eta laneratzea bizkortzen ditu, eta horrek gizarte-babeserako euskal sistemarako bidea eta dokumentuen erregularatasuna erraztuko ditu. Ofiziozko baja horiek ekidin litezke gizarte-eroldaren edo fikziozko erroldaren aukera landuta.

2.9. Beste araudi aplikagarri batzuk ere badauden arren, atzerritarrek Espainian dituzten eskubide eta askatasunei eta haien gizarteratzeari buruzko urtarrilaren 11ko 4/2000 Lege Organikoa da, gehienbat, azterlan honen xede den gizataldeari aplikatzen zaiona, EAEn bizi diren gazte migratzaileen jatorria, nagusiki, Maroko baita.

2.10. Gazte migratzaile horiek, oro har, beharrezko dokumentaziorik gabe eta baliabide ekonomiko egokirik egiaztatu gabe sartzen dira Estatuan, eta, beraz, administrazio-egoera irregularrean daude, gehienbat.

2.11. Atzerritartasunari buruzko araudiak baldintza jakin batzuk ezartzen ditu bizilekua izateko, lan egiteko administrazio-baimena emateko eta administrazio-egoera erregularra eskuratzeko, eta baldintza horiek betetzea zaila da.

2.12. 18 urtetik gorako gazte atzerritarrek atzerriko edozein helduri ematen zaion tratamendu juridiko bera jasotzen dute, ñabardura batzuekin, baldin eta babes-erakunde baten tutoretzapean egon badira, nahiz eta adin horretan artean laguntza eta babesa behar duten eta erreferentzia-esparru atsegina eta egonkorra behar duten.

2.13. Tutoretzapean egon ez diren gazteek hiru urtez bizi izan direla egiaztatu behar dute (batez ere udal-errolda aurkeztuta), bai eta urtebeteko lan-kontratua ere, lanbide arteko gutxieneko soldata bermatzen duena.

2.14. Araudiak erraztu egiten du babes-erakunde baten tutoretzapean dauden adingabe atzerritarrek bizileku- eta lan-baimena eskura ditzaten; beraz, adin-nagusitasunera iristen direnean, bizilekua izateko administrazio-baimena ez ezik, lan

egiteko administrazio-baimena ere izan dezakete. Espainiako nazionalitatea eskatzeko edo iraupen luzeko egoitza bati heltzeko ere erraztasun handiagoa dute.

2.15. Babes-erakundeen tutoretzapean dauden bitartean jasotzen duten arreta juridikoak, sozialak eta hezkuntzakoak erraztu egin dezakete, neurri handi batean, osteko gizarteratzeko prozesua.

2.16. Tutoretzapean egon diren bitartean, administrazio-egoera erregularra lortzerik izan ez badure, araudiak berariazko prozedura bat arautzen du tutoretza jaso duten gazte horiek bizitzeko administrazio-baimena eskatu ahal izan dezaten.

2.17. Administrazioak ematen duen bizileku-baimena berritzeko, alderdi kuantitatibo jakin batzuk bete behar dira, eta orain dela gutxi arte, horien ordez, gizarte- eta hezkuntza-arretako programa publikoetan parte hartu ahal izan da.

2.18. Une honetan, gobernu-ordezkariordeztza batzuek araudiaren interpretazio murriztailea egiten dute, zenbait erabaki judizialen ondorioz. Interpretazio horrek dioenez, gazteak egiaztatu behar du baliabide ekonomiko propioak dituela, eta horretarako ez du balio ostatu-, elikadura-, hezkuntza- eta prestakuntza-premiei aurre egitea xedatzen duten programetan parte hartzeak. Horrek eragina dauka emantzipazio-programei lotutako bizitokietan (oro har, administrazio publikoekiko hitzarmena sinatuta duten gizarte-antolakundeek kudeatutakoetan) artatzen diren tutoretzapeko gazteek bizileku-baimenak lortu eta berritzeko aukeran, modu batera edo bestera lurralde historikoa zein den.

2.19. Gaur egun, irizpide desberdinak daude EAeko hiru atzerriartetasun-bulegoen artean, hasierako baimena eskatzeko betekizunei dagokienez eta tutoretzapean egon diren gazteen egoitza-baimenak berritzeko betekizunak egiaztatzeko moduari dagokienez.

2.20. Herriaren Defendatzaileak araudi hori aldatzea proposatu du, tutoretzapekoak izan diren gazte atzerriarren irregulartetasun-egoera saihesteko, askotan, gerora sortzen baita. Autonomia-erkidegoetako gainerako herriaren defendatzaileek ere babestu dute proposamena, eta Gobernuak onartu egin du. Gomendio horrek aukera emango lioke gazteari baliabide ekonomikoak egiaztatu dituzan, hura tutoretzan hartu zuen erakunde publikoaren helduarora bideratzeko programa batean edo, hala badagokio, zaintzan daukan erakunde pribatuak kudeatutako gizarteratze- eta laneratze-programa batean sartuta.

2.21. Gazte migratzaileek ez dituzte betetzen diru-sarrerak bermatzeko errentaren eta etxebizitzako gastuetarako prestazio osagarriaren prestazio ekonomikoak jasotzeko baldintzak, eskatzen den adinera iristen ez direlako eta aldeztu aurretik erroldatuta egon izana egiaztatu ezin dutelako. Era berean, ezin zaie desgaitasun edo mendekotasunaren egoera ebaluatu, administrazio-egoera irregularrean daudelako eta ez dutelako egiaztatzerik aldeztu aurretik ezarritako bizileku-epaia.

2.22. Zailtasun handiak dituzte etxebizitza-merkatu pribatura jotzeko, eta gehienek ezin dute izenik eman babes publikoko etxebizitza-eskatzaileen erregistroan, Etxebiden, ez dituztelako betetzen erroldari lotutako baldintzak edo administrazio-egoera irregularrean daudelako. Halaber, ezin dute parte hartu etxebizitza ohiz kanpo esleitzeko prozeduretan.

2.23. Bizitegia izateko erantzun bakarra emantzipazioari laguntzeko programetatik dator. Programa horiek hainbat izenen arabera kudeatzen dituzte foru-aldundien gizarte-zerbitzuek eta zenbait udaletako gizarte-zerbitzuek, hala nola Vitoria-Gasteizkoak. Arabako hiriburuko udalak urteak daramatza talde kalteberentzako programa berariazkoak garatzen, besteak beste, egoera ahulean dauden gazteentzat, eta egoitza-baliabideak eta gizarte- eta hezkuntza-laguntza eskaintzen dizkie, haien gizarteratzea eta laneratzea errazteko. Programa horiek guztiak errotazio txikikoak dira, aipatutako gazteek autonomia lortzeko zailtasunak dituztelako.

2.24. Programa horiei heltzen ez dieten gazte askok kalean amaitzen dute, eta udalen larrialdiko gizarte-zerbitzuek artatzen dituzte bizitegi-bazterketako egoeran dauden pertsonentzat egokitutako baliabideen bidez, baina baliabide horiek ez dira egokiak haientzat.

2.25. Bizitokirik ez dutenez, zeinahi egonaldi luzatu nahi izaten dute egoitza-zentro batean (babesgabetasun-egoeran dauden adingabeentzako zentroetan edo gazte-justiziako sisteman askatasunaz gabetzeko neurriak hartzeko egokitutako zentroetan).

2.26. Lan prekario, ezegonkor eta gutxi ordaindutakoetan aritzeko aukerarik besterik ez dago gehienetan.

2.27. Gazte gehienek lanbide-gaikuntza eskuratzeko eta enplegua lortzeko motibazioa dute. Helduen Hezkuntzak edo gizarte-erakundeek eskainitako gaztelaniako eskoletara eta askotariko erakundeek eskainitako gaikuntza-prestakuntzan parte hartzen dute.

2.28. Biziki garrantzitsua da prestakuntza-aukerak sortzea 16 eta 23 urte bitarteko gazteentzat, prestakuntza-ibilbide egokituak eta malguak eskainita, bai Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak ematen dituen ikasketetan, bai lanbide-ziurtagiriak lortzeko bidea ematen duten prestakuntza-saioretan.

2.29. Esan beharrik ez dago hizkuntzaren ikaskuntza sustatu behar dela eta garraio-gastuetan lagundu behar zaiela, prestakuntza-saioretara joatea izan dezaten eta hasitako prestakuntzaren emaitzan eragina izan dezaketen beste baldintza batzuei erantzun, hala nola ostatua, oinarrizko baliabide ekonomikoak izatea edo laguntza-baliabideen ordutegi-koordinazioa erraztea (adibidez, eskolara ala gizarte-jantokira joateko aukeratu behar ez izatea, bataren eta bestearen ordutegiak bateraezinak direlako). Ikasketekin jarraitzeko laguntza ekonomikoa ezinbestekoa da, batez ere, ikasleak aprobetxamendua eta ikasten jarraitzeko borondatea erakutsi duen kasuetan, bai eta goi-mailako ikasketetan ere.

2.30. Lan egiteko administrazio-baimenik ez duten gazte atzerritarrek ezin dute lan-praktiketan parte hartu, nahiz eta prestakuntza-programaren funtsezko zati izan. Era berean, ezin dute laneratze-enpresetara jo administrazio-egoera erregularrean ez badaude, ezin baitute izena eman enplegu-eskatzaile gisa, laneratze-enpresa batean enplegarria izan daitekeen kolektiboa izan arren. Oztopo horiek nabarmen mugatzen dituzte enplegua lortzeko eta egoera administratiboa erregularizatzeko aukerak.

2.31. Familiako erreferenterik ez duten gazte migratzaileek osasun-baldintzatzaile kaltegarri ugari dituzte.

2.32. Gazte horietako batzuek, lehenago jasan dituzten gertaera traumatikoekin eta arazoan pilaketarekin zerikusia duten inguruabarrengatik eta amets egin duten migrazio-proiektua ez, bestelako proiektu batek eragindako frustrazio orokorragatik, migrazio-doluaren araberako esku-hartze psikosoziala eskatzen dute. Gazte horien arazoan larritasunak buruko patologiarekin bat diagnostikatzeko irismenik ez badu ere, jokabide-arazoak edo gehiegizko droga-kontsumoa eragin ditzakete, eta neurri egokiak hartu behar dira mendekotasuna gainditzeko prozesuan laguntzeko. Patologia horiek saihesteko laguntza- eta prebentzio-aukerak, hortaz, oso garrantzitsuak dira.

2.33. Halako gazteek asebetarik ez duten premietako bat komunitate bateko kide direlako eta gizarteratuta daudelako sentimendua da; izan ere, deslotze eta deserrotze handia pairatzen dute eta, horren ondorioz, bakardade-sentimendua azaleratzen da. Haien erreferentziarik hurbilena, nagusiki, berdinen taldearena da eta taldearekiko harreman solidarioak garatzen dituzte, baina baita taldearen presioari lotutako arriskua ere agertzen da, bai eta jokabide arriskutsu edo bidegabe batzuk bultzatzeko eragina ere.

2.34. Familiaren laguntzarik edo komunitateari lotutako kontakturik ez dutenez, eta estigmatizazio handia pairatzen dutenez, oso egoera ahulean daude. Ez dute helduaroan laguntzeko erreferentziatzeko pertsona egonkorrik alboan, laguntza kognitibo eta emozional egokia ematen dienik.

2.35. Egia esatera, zailtasun materialei aurre egiteko ez ezik, kultura-talkak eta ikuspegi ez oso errealistan oinarritutako migrazio-proiektua berregiteak eragindako zailtasunei aurre egiteko ere oso gazteak dira.

2.36. Aisialdia, astialdia eta baliabide komunitarioetan parte hartzea interes handiko tresnak dira goranzko mugikortasun soziala zailtzen duen gizarte-isolamenduari aurre egiteko. Horrengatik, oso garrantzitsua da zeinahi diskriminazio-egoera antzematea gizarteratze-eremuak baliatzerakoan.

2.37. Beste alde batetik, funtsezkoa da gure kaleetan gertatzen ari diren arrisku-egoerak prebenitzea eta horiei aurre egitea: prostituzioan diharduten gizonezko gazteak, behartutako ezkontzetatik ihesi jatorrizko herrialdetik ihes egin duten emakumeak edo sexu-esplotazioko sareek atzemandakoak, muturreko pobrezia-egoerak, eraso fisikoak eta sexualak. Gizarte-arreta egokia izateak saihestu egiten du gazte horiek esandako delituak jasan ditzaten. Ahalduntze-programak bultzatzea oso lagungarria izan daiteke gazteak indartzeko.

3. Garatutako programak eta esku-hartze publikoak

3.1. Arartekoak administrazioei igorritako informazio-eskaerari emandako erantzunetan, arreta modu integralean diseinatzen duen eta zerbitzu publikoen funtzioak aintzat hartzen dituen programa edo estrategia baten beharra nabarmendu da. Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Politiken Sailak, gaur egun, Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiken Sailak, jakinarazi du helburu horri lotutako ekimen pilotu bat abian jarri duela.

3.2. Nahiz eta zenbait administrazio publikoren arteko koordinazioa egon dagoen, zerbitzuak kudeatzeko behar zuzenagoei eta, adin-nagusitasunera iristean, gazteak zerbitzu jakin batzuetara bideratzeari lotutakoa, beharrezkotzat jotzen da koordinazioa lantzeko aurreikuspen handiagoa izatea eta administrazio publikoek parte-hartze zabalagoa izatea (gomendagarria litzateke, adibidez, Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailburuordetzak parte hartuko balu).

3.3. Emandako erantzunetan, administrazio publikoek zalantzak adierazi dituzte gazte horiei arreta emateko eskumena zer administraziok duen. Hau da, arreta gizarte-zerbitzuei (foru- edo udal-zerbitzuei) dagokien edo Eusko Jaurlaritzari dagokion, hainbat alderdi eta eskumen zentralagoak biltzen dituzten beharrak baitira.

Diru-sarrerak bermatzea

3.4. Azterlan honetan jasotako informazioak agerian uzten du ez dagoela diru-sarrera nahikorik gazte horien oinarrizko beharrak asetzeko. Diru-sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemaren prestazio ekonomikoak jasotzeko eskubiderik ez dute adinaren kariatz, eta gizarte-bazterketako egoera pairatzen badute ere, foru-aldundiek eta udal batzuek sustatutako diru-laguntzak ez dira nahikoak gazte horien guztien beharrei erantzuteko.

3.5. Bizkaian, Gizarteratzeko Laguntzen onuradun izateko, etxebizitza berean, gehenez ere, bi bizikidetzaren unitate egoteko mugak are gehiago zailtzen du etxebizitza edo logela bat eskuratzea. Aitzitik, aurkeztu beharreko dokumentazioaren inguruko betekizunen malgutasunak ostatua eskuratzea errazten du.

Gizarte zerbitzuak

3.6. Tutoretzapeko adingabeak artatzen dituzten foru-aldundietako haur-zerbitzuak foru-aldundietako gizarteratze-zerbitzuekin koordinatzen dira, eta, Arabaren kasuan, Gasteizko Udalarekin, adin-nagusitasunera iristen direnean.

3.7. Foru-aldundiek emantzipatzen laguntzeko programa mugatuak garatu dituzte; izan ere, programa horietan ez dute gazte guztiek parte hartzen, babes-erakundeetan tutoretzapean egon direnek baizik (eta ez gizonezko gazte guztiek). Adin nagusikoak direla, Euskadira iritsi diren gainerako gazteei ematen zaien arreta udaletako gizarte-larrialdietako gizarte-zerbitzuek hartzen dute beren gain, edo, kasu batzuetan, zenbait udalek sustatzen dituzten gizarte-bazterketako arriskuan dauden gazteentzako programen bidez eskaintzen dira.

3.8. Udalaren gizarte-zerbitzuak foru-aldundien programetan parte hartzen ez duten eta familiako erreferenterik ez duten gazte migratzaileei laguntzen ari dira, eta hainbat zerbitzu eta prestazio ekonomiko eskaintzen dizkiete. Kasu batzuetan, laguntza sozioedukatiboa eta/edo lekua eskaintzen diete tutoretzapeko etxebizitza batean (egoitza kolektibo batean ostatua eskaintzea ere izan daiteke, edo etxerik gabeko pertsonentzako neguko ostatu-zerbitzua eskaintzea).

3.9. Gizarte-larrialdietako gizarte-zerbitzuen bidez, udalek artatzen duten familiako erreferenterik gabeko gazte migratzaileen kopurua oso handia da, beste kolektibo

batzuen aldean, hala nola etxerik gabeko pertsonen kopuruaren aldean, batez ere Bilboko Udalak.

3.10. Udal batzuk beste batzuk baino arreta handiagoa ematen ari dira egun, batez ere, gizarte-bazterketa larrian eta bizitegi-bazterketako egoeran dauden pertsonak artatzeko baliabideak garatu baldin badituzte.

3.11. Foru-aldundien programak heterogeneoak dira eskaintzen dituzten zerbitzuei gagozkiela, bai haien diseinuari dagokionez, bai programak osatzen dituzten zerbitzu eta prestazioei dagokienez, horiek eskuratzeko aukerari dagokionez, bai horien hartzaile diren pertsonen dagokienez.

3.12. Bizkaiko Foru Aldundiak bakarrik jakinarazi du gizarte-bazterketaren ebaluazioa egiten duela eta gazte horiei arreta emateko diagnostiko espezializatua garatzen duela.

Orientabide juridikoa

3.13. Familiako erreferenterik ez duten gazte migratzaileentzako orientabide juridikoko hainbat zerbitzu daude. Zerbitzu horiei esker, lurralde osora hedatzen da arreta juridikoa, eta udalerrri eta eskualde askotara iristen; hala ere, gizarteratze- eta laneratze-prozesuan duen garrantzia kontuan hartuta, beharrezkoa da horiek ebaluatzea eta indartzea, horietan esku hartzen duten eragile publiko eta sozialekin batera erantzun egituratua, sendoa eta koordinatua emateko.

Prestakuntza eta enplegua

3.14. Prestakuntza-ibilbideak baliatuz, enplegurako sarbidea hobetzeko zenbait ekintza abian jarri dira, hala nola Bizkaiko Foru Aldundiak bultzatutako programa edo Lanbidek kualifikazio txikiko gazteentzat antolatutako prestakuntza-ekintzak. Hizkuntza jakin beharrak edo diru-sarrerak behar izateak eragina du hizkuntzaren partaidetzan eta aprobetxamenduan.

3.15. Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saila aukera ematen ari da gazte horietako batzuek Oinarrizko Lanbide Heziketan parte har dezaten, baldin eta lehendik dauden talde eta moduluetan plaza libreak badaude. Aukera bikaina bada ere, gaikuntza-bide hori sendotu daiteke, eskubide osoko ikasle gisa onartuz eta horiei guztiei salbuespenik gabe erantzuteko beharrezkoak diren taldeak antolatuz, edo, bestela, berariazko deialdi baten bidez, 17 urtetik gorakoentzat eta bigarren mailako ikasketak egiaztatuta ez dituztenentzat. Aukera hori ekainaren 9ko 86/2015 Dekretuaren 16.2 artikuluan jasota dago.

3.16. Gazte horiek laneratze-enpresek sustatutako enpleguari heltzearen inguruko informazioa eskatu bada ere, ez da galdera horren erantzunik jaso.

Osasuna eta desgaitasuna

3.17. Gainerako atzerritarrek baliabide ekonomiko nahikorik ez dutenean euskal osasun-arreta publikoa erabil dezaketen bezala, gazte migratzaileek ere balia dezakete, udal-errolan inskribatuta badaude (osasuna osorik babesteko programa) edo gizarte-erakundeek kudeatutako programetan parte hartzen badute (errolan

izena emanda ez badaude). Azkenik, ospitaleko larrialdi-zerbitzuetara ere jo dezakete. Gizarte-bazterketako egoeran dauden pertsonentzako berariazko zerbitzu soziosanitarioak eta kaleko laguntza psikiatrikoa edo Bilboko udalerrian susperraldi-zerbitzuak ere eskura ditzakete.

Osasun mentalaren eta desgaitasunaren ebaluazioaren arloan diagnostikatzeko zailtasunak daudenez, programa espezializatuak dituzten gizarte-zerbitzuek artatzen dituzte pertsona horiek jokabidean dituzten ondorioak, osasun-arazoekin lotura handiagoa duten premia horiei erantzuteko dituzten mugak gorabehera. Horrexegatik da garrantzitsua eremu soziosanitarioa garatzea.

3.18. Bizkaiko Foru Aldundiak osasun-arloko berariazko laguntza-programa bat garatzen du adikzioei aurre egiteko.

Etxebizitza

3.19. Babes publikoko etxebizitzarik eskuratzea ezinezkoa da gazte migratzaileek ez dituztelako betetzen babes publikoko etxebizitzaren eskatzaileen erregistroan araututako administrazio-egoerari edo antzinasunari buruzko baldintzak (4 urte). Zeharka, kasu batzuetan, babes publikoko etxebizitzak erabil ditzakete, administrazio publikoek edo etorkinen eskubideen defentsan lan egiten duten gizarte-erakundeek kudeatzen dituzten programen erabiltzaileak direlako. Etxebizitza eskuratzeko zailtasunaren eraginez (nahiz eta logela bat izan) etxebizitza horietako txandakatzea oso mugatua izan ohi da, eta tutoretzapeko etxebizitzetako egonaldia betikotu egiten da.

Bizilekua eskuratzeko zailtasunak gainerako neurriak baldintzatzen ditu, bizilekuarena aurretiazko baldintza baita lanbide-gaikuntzan, komunitate-loturak sortzen edo enplegua bilatzen aurrera egin ahal izateko.

Parte-hartze komunitarioa, gizarte-sentsibilizazioa eta diskriminazioaren aurkako borroka

3.20. Hainbat ekimen jarri dira abian gazteek gizarte- eta kultura-bizitzan parte har dezaten bultzatzeko, errespetuzko eta bizikidetzazko jarreretatik abiatuta, sentsibilizatzeko eta gizarte-loturak nahiz elkarguneak indartzeko helburuz.

3.21. Udalerrri batzuetan, gazteentzat edo etorkinentzat garatutako programek zerbitzu interesgarriak eskaintzen dituzte gazte horientzat.

3.22. Zurrumurruen aurkako gizarte-sentsibilizazioko ekimen ugari daude lurralde osoan, hainbat administrazioek eta gizarte-erakundeek bultzatuta. Tresna espezifikoa bat ere badago, Eraberean sarea izeneko, hau da, Eusko Jaurlaritzak bultzatutako gizarte-erakundearen sarea, arraza-, etnia- edo nazio-jatorriagatiko eta sexu-orientazio nahiz -identitateagatiko eta genero-identitateagatiko diskriminazioaren aurka borrokatzeko.

3.23. Duela urte batzuetatik hona, Eusko Jaurlaritzaren Gizarteratzea eta Kulturarteko Bizikidetzaren Euskal Zerbitzuak (Biltzen) aholkularitza eta laguntza ematen die eragile publikoei zein gizarte-esparrukoei, kulturen arteko bizikidetzari buruzko ekintzak bultzatzeko eta kulturartekotasun berdintasun eta diskriminazioaren aurkako borrokari lotutako prestakuntza-ekintzak garatzeko.

Erljio- eta kultura-aniztasuna

3.24. Gazteei arreta zuzena ematen dieten herri-administrazioek fedearen aitortzari doazkion beharrianak kontuan hartzen dituzte, bai zerbitzuetan, bai menuetan, bai zenbait jaiegun ospatzerakoan, bai Ramadanaren esanahian.

3.25. Kultu-aretoei buruzko Legean aurrera egiten urteak daramatzaten arren, aurreko legealdian ez zen onartu, eta parlamentu-izapidea bertan behera geratu zen.

3.26. Komunitate islamdarrekiko elkarrizketaz denaz bezainbatean, Eusko Jaurlaritzak zenbait neurri hartu ditu eta beste batzuk aurreikusita ditu komunitate horiek kezkatzen dituzten gaiak identifikatzeko, harremanak sustatzeko eta erradikalizazio bortitza prebenitzeko programak gauzatzeko.

4. Covid-19ak sorrarazitako larrialdi-deklarazioaren ondorioz gauzatutako jarduerak.

4.1. Alarma-egoerak iraun zueneko hilabeteetan eta, kasu batzuetan, ondoko hilabeteetan ere bai, gazteek ostatu-baliabideak erabili eta oinarrizko beharrak bete ahal izan dituzte. Zerbitzuetan parte hartu ahal izan dute, eta pairatutako egoerari eman beharreko osasun-arreta izan dute. Administrazio batzuek jakinarazi dute prestazioei heltzeko modua erraztu dutela, dokumentazioari buruzko betekizun batzuk malgututa.

4.2. Eusko Jaurlaritzak aparteko funts bat aktibatu du, hainbat programaren bidez, krisiak pertsona eta familia ahulenengan izan duen eraginari erantzuteko. Horri esker, etxerik gabeko pertsonen arreta hobetu da, eta, horien artean, kalean bizi ziren gazte atzerritarrena. Laguntza horrek 2020ko abendura arte iraun du, eta horren luzapena iragarri da, etxerik gabeko pertsonentzako Euskal Estrategia bete delarik. Egindako ahalegina gorabehera, hilabete hauetan ere jakin dugu oraindik ere badirela kalean bizi diren gazte migratzaileak.

4.3. Arartekoak berriki adierazi du arreta horri jarraipena eman behar zaiola 2020ko ekainaren 5eko 2/2020 Gomendio Orokorra dela bide: *Euskal administrazio publikoek jarraipena eman behar diete kalean bizi diren pertsonak artatzen orain arte egindako ahaleginei, betiere Etxegabeentzako Euskal Estrategiako (2018-2021)jarraibideak betez.*

Azken batean, egindako ikerlanak erakusten digu administrazio publikoak (hainbat eremutan, intentsitate desberdinez eta zerbitzu/programa berariazkoak erabiliz) Euskal Autonomia Erkidegoan dauden eta familiako erreferenterik ez duten gazte migratzaileen beharrei erantzuten ari direla. Hala ere, agerikoa da erantzun horien irismena ez dela erabatekoa izaten ari, gazte guztiengana iristen ez delako, bizi-dimentsio guztietako premiak betetzen ez dituelako edo modu partzial eta osatugabeen egiten delako.

Gazte horien beharrei eta eskubideei erantzuteko eta orain arte egin denaren eta behar lukeenaren arteko tartea laburtzeko edo saihesteko, hainbat gomendio proposatzen dizkiegu ukitutako administrazio publikoei. Hurrengo kapituluan jasotzen dira gomendioak.

2. GOMENDIOAK

I. Solasaldia Estatuko Administrazio Orokorrarekin.

Eusko Jaurlaritzari solasaldian egotea eta Estatuko Administrazio Orokorrarekin lankidetzan aritzea dagokio Immigrazioko Sektore Konferentzian eta beste lankidetzako-organismo batzuetan. Gazte horiek artatzearen helburua da laneratzea eta autonomia pertsonala lortzea. Horretarako, titularrek administrazioaren egoitza eta lan baimen bat behar dute. Haiek prestatzeko eta gizarte-laguntza emateko erabilitako baliabideek, eta gazteak gure gizartean sartzeko egindako esfortzuek, aipatutako baimena badute bakarrik izango dute emaitza. Lan-baimenen arloan, etorkizunean gerta daitekeen estatutuen erreforma kontuan hartuz, eskumena besterentzeko aukera funtsezkoa izango litzateke gizarteratze eta laneratze prozesu osoari arreta integrala emateko helburua lortzeko. [Arartekoaren 2020ko urtarrilaren 7ko ebazpenak](#) amaitu egiten du 2018ko udan iraganbidean zeuden migratzaileak gurera iritsi izanari lotuta Arartekoak egin zuen jarduketa. Ebazpen horren ondorioen artean hauxe aipatzen da: "eskumen-esparrua argitu beharra dago, eta haiek euskal agendan eta ekintza politikoan sartu, esparru konstituzionala errespetatuz, funtsezkoak baitira euskal gizartearen etorkizunerako". Horrez gain, eskumenak EAeri immigrazioaren, atzerriartasunaren eta bizikidetzaren arloko eskumenak transferitzeko aukera baloratzen zen, izan ere, erraztu beharko lukete etorkizunean harrera- eta gizarteratze-politika koordinatua, eraginkorra eta zorrotza gara daitezen EAEn.

Azterlan honetan zehar ikusi denez, egoitza-baimenak berritzeko, eragozpen handiak aurkitzen ari dira, gazte migratzaileek beren baliabide ekonomikoak egiaztatu behar dituztelako. Horrez gain, ez dira baldintza berdinak eskatzen gobernuaren hiru ordezkariordetzetan. Arartekoak gomendio bat egin du, gainerako autonomietako arartekoek bermatuta, eta hor, arautegia aldatzea proposatzen du. Azken batean, xedea da helduarora bideratzeko programak baliagarriak izatea egoitza-baimena berritzeko baldintzak betetzen direla egiaztatzeko.

Errotzeari eta integrazteko esfortzuari buruzko txostenen edukia, kalitatea eta horiek egiteko epea oso interesgarriak dira, egoitza eta lan baimenen administrazio-espeditzearen barruan daudelako. Bestalde, gizarteratze eta laneratze prozesuan duten eragina azpimarratu egin da azterlanean zehar. Horretarako, beharrezko jarduketak egitea garrantzitsua da, gaur egun dauden atzerapenak ekidin daitezen, dagozkion erabakiak hartuta, administrazio publikoak buru ditzan, izan ere, zuzenean ezagutzen ditu, bai haien egoera pertsonala eta soziala, bai integrazteko diren prestakuntza- eta hezkuntza-proposamenetan duten partaidetza eta inplikazioa.

Enpresetan ezin dute praktika egin, legez kontrako administrazio-egoeran daudelako. Hori, eragozpena ere bada, eta gazte horiek ezin dute eskuratu prestakuntza hori egin duten egiaztatzen duen ziurtagiria. Zailtasun hori gainditzeko ezinbestekoa da legezko bideak bilatzea, modalitate hori hautatzeko aukera izan dezaten, hots, lanbide-prestakuntza hori eta lan egitea txandakatzea. Eusko Jaurlaritzak aktiboa izan beharko luke Estatuarekin dauden lankidetzaren organoetan beharrezko ekimenak sustatzen, edo legezko ekintza eta ekintza judizial egokiak egiten, gazte horiek laneko praktikak egiteko aukera izan dezaten. Horrela, gainerako gazteek bezala, lan-prestakuntza izateko eskubideaz gozatu ahal izango dute.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzaren Berdintasuna, Justizia eta Gizarte Politiketako Sailari,

1. Beharrezko ahalegina egin dezala administrazio-egoerako lan-baimena EAERI eman diezaioten bultzatzen. Era berean, Estatu Administrazio Orokorrekin koordinazioa bultzatzea, Euskal Autonomia Erkidegoan dagoen ordezkariarekin bereziki, administrazioaren egoitza- eta lan-baimena lortzen eta berritzen lagundu dezaten, guztiontzat berdinak diren baldintzekin, hiru gobernu-ordezkariordeztzetan koordinatuz.

2. Koordinazio-lerro egonkorra ezartzea gobernu-ordezkariordeztzetekin, gazte horien dokumentazio-prozesuan laguntzeko, egoitza- eta lan-baimena lortzen errazteko, eta gerora sortutako irregulartasuna (irizpideak ezagutzea, errotzeari eta integratzeko esfortzuari buruzko txostenen edukia...) saihesteko.

3. Beharrezko jarduketak egin daitezela, eta dagozkion erabakiak har ditzatela, errotzeari eta integratzeko esfortzuari buruzko txostenak denboran luzatu gabe egin daitezen, eta gazte horien inguruabar pertsonalak eta sozialak zuzenean ezagutzen dituen administrazioak egin ditzake. Xedea da txosten horiek eginkizuna garrantzitsua izan dezatela atzerriko gazteen dokumentazio-prozesuan.

Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailari, eta Hezkuntza Sailari,

4. Berdintasuna, Justizia eta Gizarte Politiketako Sailarekin koordinatuz, beharrezko jarduketak susta ditzatela, lanbide-prestakuntzako programetan parte hartzen duten eta aldi berean enpresetan praktikak egiten dituzten gazteei lagundu ahal izateko.

5. Era berean, gizarteratze eta laneratze programak bultzatuz, alde aurretik Estatuko Administrazio Orokorrekin koordinatuz, lan egiteko administrazio-baimena eskuratzea aurreikusten dutenak.

II. Familia-erreferenterik ez duten 18 eta 23 urte arteko gazte migratzaileen beharrei emandako erantzun integral eta koordinatua.

Familia-erreferenterik ez duten gazte migratzaileen beharrak Euskal Autonomia Erkidegoan dagoen beste edozein gazteren antzekoak dira helduarora bideratzeko prozesuan. Horrela, gero eta handiagoak diren autonomia-mailekin, proiektu pertsonal eta familiarra garatzen laguntzen du. Hala ere, gazte migratzaile horiek zenbait eragozpen aurkitzen dituzte. Alde batetik, erkidegoak ez diren atzerritarrak direlako, eta bestetik, lurraldean familiarik ez dutelako. Horrenbestez, ez dute euskal gazteak emantzipatzeko prozesuen benetako euskarririk. Horren ondorioz, haien beharrei modu holistikoa, ez gizarte-zerbitzuek bakarrik, erantzuten dien eta azterlan honetan aurkitutako ahultasuna eta berariazko beharrak kontuan hartzen dituen programa bat izatea garrantzitsua denez, gomendio hau lan honen proposamen nagusia da.

Orain arte, zenbait administrazioek erantzun diete gazteek egindako eskaerei, programa, zerbitzu edo prestazioen baldintzak kontuan hartuz. Hala ere, emantzipazio-programek edo horien antzekoek izan ezik, beste guztiek ez diete erantzun borondatez behar guztiei. Behar horiei guztiei erantzuteko, banako bakoitzaren beharrak arlo guztietatik kontuan hartu beharko lirateke (hala nola, etxebizitza, hezkuntza, prestakuntza, sarrerak bermatzea, orientabide juridikoa, laguntza, erkidegoaren partaidetza, aisialdia eta abar), modu dinamikoan eta elkarri eraginez.

Bestalde, erantzunak nahitaez pertsonalizatua izan behar du, eta hezkuntzarekin nabarmen lotutakoa. Horrek, bideak beti ez direla ez linealak, ez pixkanakakoak, onartzea eskatzen du. Batzuetan pertsonari, eta beste batzuetan testuinguruari (gogoratu azterlan honetan zehar azpimarratzen ari garen administrazio-egoeraren eragina) egotzi ahal zaizkion inguruabarrak dira aurrerapenak eta atzerakadak dituzten prozesuen erakusgarri. Izan ere, erritmoak desberdinak dira eta eragozpenak zein laguntzen duten elementuak daude. Beraz, banakako planean garrantzi berezia hartzen dute helburu pertsonalak ezartzeak, eta emantzipatzea, autonomia eta integritatea lortzeko bide horretan laguntzeak.

Era berean, **sektore eta erakunde arteko koordinazio antolatua** eskatzen du, hau da, koordinazioa ez mugatzea bakarrik zerbitzu jakina kudeatzera, baizik eta nahitaezko izaera ematen dion aurreikuspena eta formulazioa egotea, garatu behar diren fase, zerbitzu eta eskumen desberdinak ezagutzeko aukera eman dezan. Horrez gain, esku hartzen duten eragile publikoak eta gizarte-eragileak batera aritzea ere eskatzen du.

Erantzun integrala emateko, **lidergoa** behar da, esku hartzen duten gainerako eragileen laguntza eta adostasunarekin estrategia bat diseinatu eta haren garapena sustatu eta bultzatzen duena. Eusko Jaurlaritza da lidergo hori garatu behar duen administrazioa, gazteen esparruetan kudeaketa-programak eta zuzentzarauak ezartzeko eskumena duelako (eta arduradunek emantzipatzen laguntzen duen zeharkako ekintza bat bultzatzeko asmoa agertu dutelako). Horrez gain, etorkinen integrazioaren ta gizarte-partaidetzaren arloan politika integral eta zeharkakoa diseinatu eta garatu behar dute. Etorkinei eta gazteak emantzipatzen laguntzeko esparru orokor honi lotuta, familia-erreferenterik ez duten gazte migratzaileen zailtasunei berariaz erantzuten dien programa edo estrategia bat egitea ere kontuan hartu behar da.

Testuinguru hurbilean familia-erreferenterik ez egotearen ondorioz, gizarte- eta hezkuntza-laguntza bereziki garrantzitsuak dira, gainerako jarduketan elementu integratzailea delako. Pertsona erreferente horren laguntza, gizarteratze- eta laneratze-ibilbidean laguntzen duen profesionala dena, borondatezkoak diren gizarte-aholkularitzako ekimenekin osa daiteke. Horrela, abegi-gizartea inplikatu ahalko da, eta loturak ezarriko dira pertsona eta familia euskaldunekin, edo beren nazionalitateko pertsonekin, gizarteratze, laneratze eta gizarte-partaidetzako helburuak betetzen lagun dezaten. Bestalde, haien beharrekin bat datozen eta haiei erantzuten dieten erreferentziak jarraitutasunez izan ahalko dituzte.

Dena den, Euskadin etorkinak hartzeko programa edo arautegirik oraindik ez egoteak ez luke eragozpenik izan behar gazte horien beharrei erantzun integral bat diseinatzeko. Izan ere, haien ahultasun-egoerak premiazko jarduketak eskatzen du, azterlan honen emaitzei erreparatzen badiegu. Hala eta guztiz ere, immigrazio eta kulturarteko arloko harrera-programa bat antolatzea eta ezartzea Eusko Jaurlaritzaren esku dagoenez, esparru horretan egiten diren jarduketek azterlan honek artatzen dituen gazteen errealitatea kontuan hartu beharko dute.

Programaren izaera integralak eta gazte horien beharren bat artatzen duten esparru publikoetan eskumenak dituzten administrazio guztiek parte hartzeak, haien berariazko errealitatea eta behar bereziak kontuan hartzea ekartzen du, araudiko eta sektore-plangintzako tresna guztietan: dekretuetan eta etxebizitza-planetan, prestazio edo zerbitzuen zorroaren dekretuan gerta daitekeen aldaketan, egiteko dagoen sektoreko arautegia egitean, edo datozen urteetan gizarte-zerbitzuen sistemaren jarduketak jorratzen dituen plan berrian. Halaber, diru-sarrerak bermatzeko politika arautzen duten xedapenetan, heziketa-zikloetan edo lanbide-prestakuntzako zikloetan sartzeko arauetan, eta euskal gizarte-babeseko sistema osatzen duten gainerako zerbitzu eta prestazioetan kontuan hartu beharko litzateke. Horiek guztiek, gainera, ezinbesteko genero-ikuspegia ere kontuan hartuko lukete, taldean gero eta gehiago diren nesken beharrak kontuan hartu eta artatzen dituen.

Errealitate hori erantzun publikoari gehitzeko, eta abian jartzen diren neurrien eraginkortasuna bermatzeko, merezi du nabarmentzea funtsezko elementua dela eragile publiko eta sozial guztiek erakundeak eta familia-erreferenterik ez duten gazteen egoera eta eskubideak ezagutzea, horri buruzko informazioa izatea, eta horretan prestakuntza izatea.

Azkenik, proposatutako programa integral hau diseinatzean, egitean eta gauzatzean, gizarte-ekimena kontuan hartu beharko da, gazte horien arretan funtsezko eginkizuna duelako. Esku-hartze sozialaren esparruan Hirugarren Sektoreko erakundeak funtsezkoak dira zenbait jarduketa egiteko, hala nola, herritarren parte-hartzeari eta gizarte-sentsibilizazioari buruzkoak. Hain zuzen ere erakunde horiek izan dira gizarte-loturak sortzen, eta jo dezaketen edo eska ditzaketen zerbitzu eta prestazio desberdinei buruzko orientazioa ematen lagundu dutenak.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzaren Berdintasuna, Justizia eta Gizarte Politiketako Sailari:

*6. Euskal gazteei beren emantzipazio-prozesuetan laguntzeko politiken, eta etorkinen integrazioaren eta gizarte-partaidetzaren arloko politiken barruan, familia-erreferenterik ez duten 18 eta 23 urte arteko gazte migratzaileentzako **estrategia integrala** gara dezala, eta kontuan har ditzala atzeritarrak izateak eta senideen laguntzarik ez izateak ekartzen dituen oztopo bereziak, gainerako euskal gazteekin partekatutako beharrez gain.*

7. Euskadiko Hirugarren Sektore Sozialak egindako lana nabarmentzea, eta metatutako ezagutza eta esperientzia kontuan hartzea.

Parte hartzen duten Eusko Jaurlaritzaren sail guztiei eta foru-aldundiei:

8. Familia-erreferenterik ez duten 18 eta 23 urte arteko gazte migratzaileen beharrak eta berariazko baldintzak kontuan har daitezela Euskadiko gizarte-babesaren plangintzan, eta gizarte-eskubideak arautzen dituen arautegian, hala nola etxebizitzarako, osasuna babesteko eta sustatzeko, gizarte-zerbitzuetarako, prestakuntza eta enplegurako eta diru-sarrerak bermatzeko eskubidea.

9. Aipatutako estrategia gauzatu eta ezartzen den bitartean, esku hartzen duten erakunde edota seilen arteko koordinazio-neurriak bideratzea, zerbitzuen arteko igarotzeak eta jarduketa ordenatu eta koherentek erraztuz, eta gizarte-eragile zein eragile publikoei beren eginkizunak kalitatearekin eta eraginkortasunez garatzeko beharrezkoak diren informazioa eta prestakuntza emanez.

III. Orientazio juridiko egoki, koherente eta koordinatua.

Besteak beste, pasaporteak lortzeak, administrazioaren egoitza- eta lan-baimenak eskatzeak, nazionalitatea eskatzeak eta eskubideak baliatzeko edozein jarduketak, gazte horiek artatzen dituzten eragile publiko eta sozialekin bat datorren arreta juridiko eta koordinatua eskatzen du; baita gazte horiek oraindik adingabeak direnean ere. Bestalde, bete behar diren baldintzei eta haien administrazio-egoerak gazte hauen bizitzan duen eraginari buruzko informazioak, gainera, informazio hori eragile juridikoek, eragile publikoek eta eragile sozialek partekatzea ere eskatzen du. Horren guztiaren ondorioz, zerbitzu juridiko sendoa diseinatu behar da, egitura egonkor batekin eta EAE osoa barne hartzen duena. Horrela, gazteek aholkularitza arin, oso eta kalitatezkoa izango dute hasieratik, bere administrazio-egoerari buruzko arazoekin eta beren eskubideak baliatzeko beharrezko administrazio-izapideekin lotutakoak (hala nola erroldan inskribatzea eta abar). Zerbitzu horrek euskarri juridikoa eman diezaike administrazio publikoei, gizarte-eragileei eta herritarrei oro har.

Xede horretarako oso garrantzitsua da gobernu-ordezkaritzarekin eta gobernu-ordezkariordeztzekin solasaldian aritzea, 7. eta 8. gomendioetan jasotzen den moduan. Halaber, interesgarria ere bada kontsuletxeekin komunikazio-bideak ezarri ahal izatea, hala nola, Bilbon dagoen Marokoko Ohorezko Kontsuletxean, gazte gehienak etortzen diren herrialdeko misio diplomatikoa delako. Bestalde, nazioarteko akordioak hitzartzeko aukera ere baloratu beharko litzateke, Nazioarteko Itunei eta bestelako Akordioei buruzko azaroaren 27ko 25/2014 Legearen 7. Artikuluan ezarritako aurreikuspena aplikatuz.

Gazte gehienak hiriburuetako udaletxeetara eta beste udaletxe batzuetara joaten dira, hala nola Barakaldo edo Irungora, nahiz eta ostatu egonkorrik ez izan. Udal horiek, [2020ko apirilaren 29ko ebazpenaren](#)¹ 3. jarraibidea aplikatuz, erroldan izena emateko prozedura bat egin duten arren, gerta daiteke gazte atzerritarrek ez jakitea bizilekua udalerrian finkatzen duten hasierako unetik hori egiteko aukera daukatela. Erroldan nola eta noiz inskribatu behar duten jakitea, beraz, ezinbestekoa da euren eskubideak baliatzeko, eta zerbitzu eta prestazio publikoak jasotzeko aukera izateko. Azkenik, adierazi behar dugu, oro har, ez direla iraupen luzeko administrazio-baimen baten titularrak. Beraz, bi urtean behar berritu behar dute errolda.

¹ Ebazpena, 2020ko apirilaren 29koa, Idazkariordetzarena. Horren bidez, 2020ko otsailaren 17ko Ebazpena, Estatistikako Institutu Nazionalaren eta Autonomia Erkidegoko eta Tokiko Lankidetzarako Zuzendaritza Nagusiarena, argitaratzen da, udal-erroldaren kudeaketari buruz udalei jarraibide teknikoak ematen dizkiena. Ebazpen hori 2020ko maiatzaren 2ko 122. BOEn argitaratu zen. Eskuragarri hemen: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2020-4784

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzaren Berdintasuna, Justizia eta Gizarte Politiketako Sailari,

10. Beharrezko jarduketak egin ditzala Aholku Sarea EAEko herritarrentzako arreta-zerbitzu juridiko gisa finkatzeko. Halaber, haren barruan, arreta espezializatua eman diezaiela behar dokumental eta juridikoei, gazte horiek udal erroldan inskribatzeko beharra barne, beharrezkoa izango balitz, babesten hasten direnetik hasita.

11. Zerbitzu hori, gainerako eragile publiko eta sozialekin koordina dezala, eta gobernu ordezkarietarekin eta ordezkariordetzekin koordinatzea aurreikus dezala.

12. Eskumeneko organoak beharrezko harreman diplomatikoak aktiba ditzala, jatorrizko herrialdeak pasaporteak izapidetzean izan ditzakeen atzerapenengatik.

IV. Arduraz jokatzeko administrazio-izapidetzean adingabeak direnean, eta administrazioak babesten dituenean.

Batzuetan haien egoera juridikoa legeztatzeko beharrezkoa den dokumentazioaren administrazio-izapidetzea atzeratzen da. Egin behar dituzten agirien konplexutasunak, jatorrizko herrialdean agiri jakin batzuk eskatzeko beharrak eta beste oztopo batzuek nabarmen zailtzen dute arrazoizko epe batean egoitza- eta lan-baimena lortzea. Bizitzeko eta lan egiteko administrazio-baimena lehenbailehen lortuz gero, askoz ere errazagoa da gazte horien prestakuntza- eta lan-ibilbideak egitea (lantegi-eskola batera sartzeko aukera, lan-praktikak egitea enpresetan, enplegua...). Beraz, lehentasunezkoa da langile-baliabideak edo babes-erakundeetan adingabe horien agiriak izapidetzen duen zerbitzu arduradunak berak indartzea. Helburua da adin-nagusiak direnean egoitza- eta lan-baimena izatea (edo, hala badagokie, nazionalitatea), gizarteratze- eta laneratze-prozesuan beharrezkoak diren gainerako jarduketan dinamizatzailerik eta sustatzaile gisa balio dezan.

Hala eta guztiz ere, ezinbestekoa da adingabeen babesean eskumena duten zerbitzuei egoitza-baimena eskatzeko emandako bederatzi hileko epea ez agortzea. Immigrazio eta Emigrazio Idazkaritza Orokorrak 2015. Urtean Kordobako Gobernuaren Ordezkariordetzari helarazitako kontsultari horren inguruan emandako erantzunean adierazi zuen moduan², Arautegian ezarritako bederatzi hileko epea, gehieneko hilabete kopurua da. Horregatik guztiagatik, gobernu-ordezkariordetzek

² Estatuko Fiskaltza Nagusia. 2016ko memoria. III. kapitulua. 4. or. 496 . Lan eta Gizarte Segurantzako Ministerioari 9 hileko epeari buruz egindako kontsulta aipatzen du: "2015. Urtean kontsulta bat egin zion Kordobako Gobernu Ordezkariordetzak Immigrazio eta Emigrazio Idazkaritza Orokorrari (...) egoitza-baimena emateko Arautegian ezarritako bederatzi hileko epea nola ulertu behar zen jakiteko, eta Immigrazioko Idazkaritza Orokorrak gehieneko epea zela adierazi zuen.

eskaera epe hori igarotakoan aurkeztu behar dela ezartzen badu, baldintza hori konpontzeko beharrezko jarduketak bultzatu beharko dira.

Azkenik, garrantzitsutzat jotzen da babes-erakundeek jatorrizko herrialdetik agiriak lortzen laguntzen jarraitzea adin nagusiak direnean, babestuta egon zen aldian ezin izan badute lortu.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Foru aldundiei,

13. Beharrezko agirien administrazio-izapidetzea arindu dezatela, eta beharrezko koordinazio-jarduketak egin ditzatela egoera juridikoa legezatzeko edo, hala badagokie, haien babestean dauden nerabeen nazionalitatea eskuratzeko. Beharrezkoa izango balitz, eginkizun hori egiten duten teknikarien taldeak indartuko dituzte.

14. Hamargarren gomendioan proposatutako orientazio juridikoko zerbitzuan espezializatu bitartean, gaur egungo zerbitzuarekin koordinatuko dira, arretaren jarraitzea bermatzeko, bai esparru juridikoan, bai dokumentalean, adin nagusiak izaten direnean.

V. Familia-erreferenterik ez duten gazte migratzaileen ostatu beharrak barne hartzea

Familia-erreferenterik ez duten gazte migratzaileak ezin dira inskribatu Etxebide-Babes publikoko etxebizitza eskatzaileen Erregistroan legez kontrako administrazio-egoeran badaude.

Baldintza hori ez da bateratzen herritarren, kulturartekotasunaren eta immigrazio esparruan 2018-2020 V. Jarduketa-planean eta 2017-2020 Bizikidetzeta eta Giza Eskubideen Planean bere gain hartutako konpromisoekin, izan ere, proposatzen dituzten neurriak herritarren eta berdintasunaren esparruetarako dira.

Etxebizitzari buruzko ekainaren 18ko 3/2015 Legearen arauzko garapenean baldintza hori aldatu dela jakinarazi duten arren, onartzeko jarraitzen du, beraz, familia-erreferenterik ez duten gazteak ezin dira sartu Erregistrora.

Azterlan honetan oinarrizko gabeziatzat jo dugu ostatu seguru eta egokirik ez egotea, eta horrek, gizarte-larrialdiko gizarte-zerbitzuetara jotzera behartzen gaitu, ostatu bat eskatuz, kalean bizi ez daitezen. Pertsona horien gizarteratze eta laneratze prozesuan etxebizitza izatea garrantzitsua da, administrazio publikoen jarduketan emaitzak bermatzeko, eta gizarte-bazterkeriako egoerak okerrera egin ez dezan. Horrela, Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailburuordetzak inplikazio handiagoa izan behar du, gazte horiek ostatu egokia emateko jarduketak udalen eta aldundien esku bakarrik egon ez daitezen. Gazte hauen bizitza gizartean

normalizatzeko eta autonomia lortzeko esku-hartze sozialak ostatu seguru eta egokia izatea eskatzen du. Horregatik, ezinbestekoa da Etxebizitza Sailburuordetzak zuzkidura-ostatuak edo etxebizitzak ematen laguntzea, etxebizitza-beharrari erantzuteko eta talde horren beharren arretan eskumena duten gainerako administrazio publikoekin lankidetzan aritzeko.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzaren Lurralde Plangintza, Etxebizitza eta Garraio Sailari,

15. Programa integralaren barruan, edo ezartzen ari den bitartean, aurreko gomendioetan aipatutako koordinazioaren hobekuntza kontuan hartuz, udalen, foru aldundien eta gizarte-erakundeen eskura jarritako zuzkidura-etxebizitzaren parkea handi dezala, proposamenaren beharra eta egokitasuna justifikatu ondoren, gazte horientzat duina den etxebizitzari buruzko erantzuna eman dezaten.

VI. Oinarrizko beharren estaldura

Azterlan honetan aurkitutako beharrak nabarmen erakusten dute diru-sarrera ekonomikorik ez dagoela enplegua lortzeko zailtasun handiak daudelako. Horrela, enplegurik gabe, ez dute prestazio ekonomikorik beren oinarrizko beharrak asetzeko, nahiz eta gizarte-ahultasun egoera argian egon. Diru-sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemaren prestazio ekonomikoak jaso ahal izateko eskatutako gutxieneko adina eragozpena da horiek lortzeko. Beraz, beste sistema publiko batzuk, gizarte-zerbitzuak kasu honetan, arduratu behar dira oinarrizko behar horiek bere gain hartzeaz, gauzak hornituz edo laguntza ekonomikoen bidez; ez eskubide subjektibo batetik eratorriak gisa. Hori guztia haien ahultasun-egoera kontuan hartuz, gutxieneko adina eskatzeak zentzua duelako familia-bizikidetzan dagoenean.

Foru-aldundiek eta zenbait udalek sustatutako laguntza-programak argi dago ez direla nahikoak. Horrez gain, batzuetan, eskuratzea gehiago zailtzen duten baldintzak barne hartzen dituzte. Horren adibidea dugu etxe berean bi bizikidetzak unitate egoteko beharra gizarteratzerako laguntzak jaso ahal izateko. Horrenbestez, hiru edo lau pertsonak ezin dute etxea partekatu, adin horietako gazteen taldeen artean guztiz arrunta dena (ikasleen artean esaterako). Muga horrek, diru-sarrerak bermatzeko errenta jasotzeko eskubidea izateko oinarrizko baldintza denak, kalte egiten die.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzaren Lan eta Enplegu Sailari, foru-aldundiei eta udalei,

16. Proposatutako estrategia integralaren barruan, familia-erreferenterik ez duten gazte guztiei oinarrizko beharrei eta gizarteratze eta laneratze prozesu pertsonalak eskatzen dituen gastuei aurre egiteko beharrezkoak diren diru-sarrerak bermatzen dizkieten elementuak erabil ditzatela. Horretarako, hala badagokie, kudeaketarako eskumeneko administrazioa zehaztu eta aztertu beharko dute; baita baldintzak eta zuzkidura gazte horien kopurura, berariazko beharretara eta egoerara egokitu ere.

VII. Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren ekarpena familia-erreferenterik ez duten gazte migratzaileen beharrei erantzuteko.

Proposatzen den arreta integralaren barruan, azterlan honetan zehar argi geratu da gizarte-zerbitzuei dagokiela gazte horiei beren garapen pertsonaleko eta erkidegoan integratzeko proiektuetan laguntzeko eginkizun garrantzitsua, osatzen dituzten elementu desberdinak integratzen lagunduz. Ezin da ezeztatu ezinbestekoa dela sektoreko beste politika batzuek ere parte hartzea (lan, etxebizitza, osasun eta bestelako erantzunak ematen dituztenak). Hala ere, gizarte-zerbitzuen euskal sistemaren barruan, esku-hartzea modu egokian bideratu behar da ere bai. Horren aldetik, jadanik aipatu dugunez, gizarte-zerbitzuen euskal sistemaren prestazio eta zerbitzuen zorroa aztertzekeo prozesuak kontuan izan behar beharko luke gazte horien beharren gizarte-arretaren berezitasuna.

Argi geratu da zalantzak daudela eskumeneko administrazioarekin familia-erreferenterik ez duten gazte migratzaileen beharrei erantzunik egokiena emateko duten gaitasunaren inguruan. Lehen arretako gizarte-zerbitzuak egokienak gisa hartzeko, gazteen profila kontuan hartuko genuke, benetako gizarte-ahultasun egoeran daudelako (edo, zehatzagoak izateko, baztertzeko arriskuan; gizarte-bazterkeria larrian baino gehiago), eta erkidegoen hobeto integratzeko eta kulturartekotasuneko tokiko programekin lotzeko aukera dutelako. Bigarren mailako gizarte-zerbitzuei dagokienez, gazte horien arretan duten jarduera eta esperientzia onartu behar ditugu; baita foru-aldundiekin duten mendekotasuna dela eta (aurretik babestuta egon diren gazteei dagokienez) babesik ez duten haurren gizarte-zerbitzuekin duten koordinazio errazagoa ere.

Nolanahi ere, horren inguruan hartzen den edozein erabaki, are gehiago orain arte egin ari diren gauzetan aldaketa nabariak ekartzen baditu, kontu handiz hartu beharko litzateke, eta egoera batetik bestera igarotzean, zerbitzuak jasotzen dituzten pertsonen arretak okerrera egin gabe. Epe ertainerako ereduekin lan egiteak ere ez luke eragotzi behar berehalako erantzunean hobekuntzak ere egitea.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzaren Berdintasuna, Justizia eta Gizarte Politiketako Sailari, foru-aldundiei eta udalei,

17. Gizarte-zerbitzuen euskal sistemak gazte horien beharrei eman behar dien erantzunaren inguruko gogoeta egin dezatela, politika publikoetan eta haien barneko artikulazioan zer eginkizun daukaten argituz. Bigarren kontuari dagokionez, bereziki beharrezkoa da argitzea udalek edo foru-aldundiek zer eskumen daukaten zerbitzuak emateko eta haien barruan beste zerbitzu edo modalitate batzuk sortzeko beharra baloratzeko.

VIII. Hizkuntza ofizialen ikaskuntza indartzea

Hizkuntza ofizialak ikastea oso garrantzitsua da lanbide-prestakuntzak aprobetxatzeko eta enplegua lortzeko. Horrez gain, bizikidetzan eta gizarte-kohesioan duen eragina ere kontuan hartu behar dugu. Euskara ikasteko eskaera badirudi nahikoa zaintzen ari direla horretarako gaitutako baliabideak. Hala ere, helduen hezkuntza-zentroetan, hizkuntza-eskola ofizialetan edo euskaltegien sarean, gaztelaniazko eskolak emateko eskaera oso handia da, eta zentro horiek ez dute osorik bere gain hartzen. Beraz, pertsonak gizarte-erakundeetara jo behar dute, behar hori hauteman dutenez, prestakuntza horiek ematen dituztelako. Bestalde, ematen diren baldintza eta ordutegien ondorioz, batzuetan ezin dira bateratu lan-prestakuntzako beste prestakuntza batzuekin.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailari

18. Gaztelaniazko eskolen eskaintza handitzea Helduen Hezkuntza zentroetan, eta beharrezkoa den heinean, malgutzea, prestakuntza-prozesu osagarriei edota lanean dauden aldiei egokitzeko.

IX. Hobekuntza lanbide-prestakuntzarako sarbidean.

Azterlan hau egitean egiaztatu dugunez, gazte migratzaileek motibazio handia dute lanbide-prestakuntza bat egiteko. Gainera, dagoen eskaintzari esker, profesionaltasun-ziurtagiria eskura dezakete (eta plaza librerik badago, Oinarrizko Lanbide Heziketa egin, baimendutako taldetan matrikula onartzen delako, baldintzak betetzen ez diren arren). Bestalde, beste prestakuntza-ikastaro batzuetan ere parte har dezakete. Hala ere, garraio-gastuekin edo ostatu eta oinarrizko beharrei aurre egiteko, esaterako elikatzeko, baliabide ekonomikorik ez izatearekin lotutako zailtasunek haietan parte hartzea eta aprobetxatzea zailtzen dute. Gazte hauek aurre egiten dizkieten beste zailtasun batzuk dira ezin dutela egin lan-praktikarik enpresetan, lanbide-heziketako programetan, lan egiten ari

diren bitartean, egoitza- eta lan-baimenik ez badute. Hori dagoeneko 4. gomendioan aipatu dugu.

Euskadiko lan-merkatuak langile espezializatuak eskatzen ditu, eta prestakuntzarik gabeko lanaren ordez, teknologia artifizialeko sistemak erabiltzen ari da. Beraz, lan bat lortzeko, eta jakin badakigunez, gizartean gero eta gehiago mugitzeko aukeraren bat izateko, prestakuntza oinarritzakoa da. Testuinguru horretan, funtsezkoa da jakitea zer zailtasun izaten ari diren gazte migratzaileak prestakuntza-ikastaroetan parte hartzeko, bai Bigarren Hezkuntza amaitzeko, bai Lanbide Heziketara joateko, bai profesionaltasun-ziurtagiriak lortzeko eta neurri gehigarriak ezartzeko, hala nola, laguntza ekonomikoak ematea prestakuntzarekin jarraitzen laguntzeko, plaza edo beka kopurua handitzea, gazteek, beren gaitasuna edo motibazioa kontuan hartuz, goi-mailako ikastaroak egin baditzakete.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailari,

19. Prestakuntza txikia edo zailtasun bereziak dituzten pertsonen (gazte askoren kasua dugu) prestakuntza-prozesuekin hasitako lerroan sakonduz, gazteek programetara sartzeko duten benetako aukera, haien partaidetza eta aprobetxamendu maila aztertu nuen, hiru aldagai horietan hobekuntzak egiteko. Horien artean, garraioaren ordainketa aipa daiteke, ikastaroetara joatea bermatzeko, edo beka ematea ikasketekin jarraitzeko.

X. Laneratze-enpresek kontratatzea

Laneratze-enpresen helburu nagusia da langabezia-egoeran dauden, gizartetik baztertzeko arriskuan dauden edo lan-merkatuan sartzeko zailtasun bereziak dituzten pertsonek gizarteratzen eta laneratzen laguntzea. Laneratze-enpresa batek kontratatzea aukera oso baliozkoa da gazte horientzat, kontratatu dezaketen talde gisa berariaz hartzen delako. Hala ere, administrazio-egoerak ekartzen dituen mugak direla eta, ezin ditu kontratatu laneratze-enpresa batek, Lanbide-Euskal Enplegu Zerbitzuaren bulegoan enplegu-eskatzaile gisa izena emanda egotea eskatzen duelako.

Hain zuzen ere lan-kontratu bat ezin dutenez lortu, ezin dute aurkeztu administrazio-baimenaren eskaera Lan eta Immigrazio Ordezkaritzan, eskumeneko gobernu-ordezkariordeztetan. Horrenbestez, ezin diote etekinik atera zailtasunak dituzten taldeentzat dagoen legezko aukera horri (abenduaren 13ko 44/2007 Legearen 2. Artikulua, laneratze-enpresen araubidea arautzekoa). Gazte horiek langabezia-egoeran daude, eta zenbait kasutan, hiru urteko benetako egoitza egiaztatzen dute Euskadin; baita gainerako baldintzak ere. Beraz, lan-kontratu bat izango balute, beren administrazio-egoera legezatu ahal izango zuten. Enplegu-

eskatzaile gisa ezin dutenez izena eman, laneratze-enpresa batek ezin ditu kontratatu, eta ez daukate legezko administrazio-egoera batean egoteko aukerarik.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailari,

*20. Beharrezko ekimenak susta daitezten Estatuarekin dauden lankidetz-
organoetan, edo dagozkion legezko ekintzen bidez, laneratze-enpresek gazte
horiek kontratatzea eragozten duten oztupoak kentzeko.*

XI. Osasunari buruzko beharrak artatzea.

Azterlanean adierazi dugun moduan, Euskal Osasun Sistemak ez ditu bere arretatik kanpo uzten atzerritarrak, haien administrazio-egoera edozein dela. Osasun-arreta jasotzeko eskatzen duen baldintza bakarra da lurraldean benetan bizitzea. Horrela, familia-erreferenterik ez duten gazte migratzaile batzuek osasun-arreta jasotzeko aurkitzen dituzten zailtasun gehienak, erroldatuta ez daudelako da, beraz, hasiera batean, esparru hori konpondu beharko litzateke.

Hala ere, bien bitartean, azterlan honetan egiaztatu dugu gazte batzuk, zehazki prekaritate eta ahultasun handieneko egoeran bizi direnak, gizarte-zerbitzuen sistemak edo oraindik hasiberriak diren (eta bertan garatuta dauden) gizarte- eta osasun-esparruko programek bakarrik artatzen dituztela.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailari,

*21. Gizartetik baztertuta dauden pertsonen esparru soziosanitarioaren
garapenean sakontzea, eta zehazki, "kalean" egoeran dauden gazteak bizi
diren udalerrri guztiei zabaltzea kaleko susperraldi eta psikiatria programak.*

XII. Gazte horien beharrak gazte-planetan sartzeari.

Gazte-planek gazteen beharrei erantzuten diete, beraz, familia-erreferenterik ez duten gazteen beharrak ere barne hartu beharko lituzkete. Plan horiek, neurriak proposatzen dituzte zenbait esparrutan, hala nola, osasun, etxebizitza, enplegu, prestakuntza, gizarte-ekintza, kultura eta aisialdi esparruetan. Neurri horietako batzuek, hala nola, kultura, kirola eta aisialdiaren ingurukoek, elkarrekintza eta loturak sortzeko aukera ematen dute. Horrenbestez, ezinbesteko esku-hartze esparrua da, azterlanean zehar ikusi dugun bezala, izan ere, gazte horien eta udalerriko gainerako gazteen artean bizipenak elkarri trukatu ahal dizkiote.

Beraz, tresna egokiak dira gizarteratze prozesuan eta gizarte osoaren kohesioan hain garrantzitsua den integrazioa eta erkidegoko partaidetza bultzatzeko, eta horretan esku hartu ahal izateko. Integrazio hori dagoeneko burutu dela alde batera utzi gabe, immigrazioaren eta gazteen arloko teknikariak dauden udalerrietan nagusiki, familia-erreferenterik ez duten gazte atzerritarrak udaleko gazteria planetan sartzea ezinbestekoa da gizarte-kohesiorako. Bestalde, euskal gazte guztien premiei erantzuteko beharra ere bada, gazteen artean bazterkeriarik egin gabe.

Bestalde, immigrazioaren arloan, gizarteratze-politiken kudeaketaren eskumena udalek daukate, beraz, toki mailan, leku egokia da gazteak gizarteratzen laguntzen duten berariazko neurriak abian jartzeko.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Udal guztiei,

22. Gizarte mailan kohesionatuta dauden herriak eta hiriak sustatzeko, eta azken batean, gizarteratzeko, hain funtsezkoak diren loturak eta kide izateko sentimenduak sortzeko aukera dutenez, udalerrian bizi diren gazte migratzaileen eta gainerako auzokoen artean erkidegoko loturak sortzeko eta indartzeko jarduketak gehitu ditzatela.

XIII. Bazterkeriaren aurka borrokatzea.

Talde honek bazterkeria eta estigmatizazioa jasaten du. Bazterkeriak larriki kaltetzen ditu elkarrekiko harremana eta gizarte-partaidetza, zein gazte horien gizarteratze eta laneratze prozesua. Horrez gain, desberdintasunak ere sortzen ditu. Horregatik, funtsezkoa da talde horiei berariaz zuzendutako bazterkeriaren aurka borrokatzeko neurriak hartzea. Halaber, beharrezkotzat jotzen da egoeraren espezifikotasuna eta berezitasunak kontuan hartzea, besteak beste honako hauetan: garatzen ari diren jarduketetan; zurrumurruen aurkako programetan eta ekintzetan; eta berdintasunaren eta bazterkeriaren aurkako beste prestakuntza eta kongresu batzuetan.

Arartekoak jatorriz atzerritarrak diren pertsonekin bazterkeriazko jarduketak saihesteko mekanismoak ezar ditzala gomendatu dio aurretik Eusko Jaurlaritzaren Segurtasun Sailari ([7/2011 Gomendio Orokorren, urriaren 28koaren](#), VI. atala. [Berme-sistema poliziaren jarduera eta praktiketan](#)). Gomendio honek, nabarmentzen du poliziak arrazagatiko delituak jazartzeko egindako lana, eta arrazari edo nazioari buruzko datuak ez ematea gomendatzen du, zabaltzen duen informazioan. Bestalde, identifikazio-kontroletan prebentzio-neurriak ezartzea ere gomendatzen du. Hori, hemen ere aztertu zen: *Arartekoaren 2014R-25-14 Ebazpena, 2014ko abenduaren 10ekoa. Horren bidez, Eusko Jaurlaritzaren*

Segurtasun Sailari gomendatzen zaio neurriak hartzea Ertzaintzan arraza profilen garapena prebenitzeko eta kontrolatzeko.

Gizarte demokratiko batean, ezinbesteko neurriak dira, besteak beste, langile publikoek jokabideak prebenitzea, giza eskubideetan eta bazterkeriaren aurkako borrokan trebatuz, eta zenbait kontrol-jarduketa ezarriz; baita, gizarte sentsibilizazioa eta kontzientziazioa ere, bazterkeriazko jokabideak, tratu-desberdintasunak, aurreiritziak eta talde guztiak estigmatizatzea saihesteko.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzaren Segurtasun Sailari eta udalei,

23. Diskriminazioaren aurkako borrokaren arloan garatzen diren jarduketan barruan, zenbait esparrutan hari aurre egiteko berariazko neurriak diseina ditzatela, besteak beste, publikoari irekitako establezimenduetan edo poliziaren identifikazioetan onartzeko eskubidearen baliatzea kontrolatzea, edo pertsonen arraza edo nazio jatorriari buruzko datuak ematean, ezinbestekoak badira ematen den informazioa ulertzeko.

Eusko Jaurlaritzaren sail guztiei, foru-aldundiei eta udalei,

24. Sentsibilizazio-ekintza jakinak (zurrumurruen aurkakoak eta abar) eta diskriminaziozko jokabideen, tratu-desberdintasunei eta gazte haienganako dagoen gizarte-estigmatizazioaren inguruko berariazko prestakuntzak bultzatzea.

XIV. Delituen biktimak izateko arrisku-egoerak detektatzeko neurriak abian jartzea.

Familia-erreferenterik ez duten eta arrisku-egoeran dauden gazteak arrisku-egoeran daude, erakunde kriminalek eta haien ahultasunaz eta bakardade- zein uzte-egoeraz aprobetxatu nahi diren pertsonak erakar ditzaketelako. Benetako arriskua da, beraz, kontuan hartzeaz gain, beste neurri batzuk ere hartu behar dira detektatzeko. Horrek, gazte horiei eragin ahal dizkieten sufrimendua eta kalte larriak saihesten dituzten jarduketak berehala abian jartzea eskatzen du.

Emakumeen kasuan, oso beharrezkoak diren eta jarraitutasuna eta sendotasuna izan behar dituzten zenbait neurri abian jarri dira. Gizonei dagokienez, berariazko neurriak aktibatu behar dira, zoritxarrez dauden benetako arriskuari erantzuten diotenak. Horrela, gizarte-eragile batek edo eragile publiko batek sexu- edo lan-esplotazioa helburua duen salerosketa-zantzurik aurkitzen badute, gaztea berehala babesten duten premiazko abegi-neurriak egon beharko dira, eta agintari judizialekin eta polizialekin koordinatu. Hala ere, azterlan honetan proposatutako gomendioak beteko balira, delitu horren biktimak izateko arriskua txikiagotuko litzateke.

Adierazitako guztiagatik, Arartekoak hauxe gomendatzen du:

Eusko Jaurlaritzaren sail guztiei, foru-aldundiei eta udalei,

25. Gizakien salerosketa edo esplotazio egoerak detektatzeko mekanismoak hobe ditzatela, artatzen dituzten zerbitzu publikoetan prebentzio eta detekzio protokoloak egokituz. Horrez gain, programa horien profesionalei beharrezko prestakuntza eta informazioa emango zaizkie, egoera horiekin lotuta dauden zantzuak edota adierazleak ezagut ditzaten.

ararteko

Herriaren Defendatzailea
Defensoría del Pueblo